

УДК 343.36

ОРЕЛ Ю.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства
Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини
вищого навчального закладу “Відкритий міжнародний університет
розвитку людини “Україна”

ПРОЦЕСУАЛЬНА ЗДІЙСНЕННІСТЬ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЯНЬ ПРОТИ НОРМАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглядається такий розроблений наукою кримінального права загальноправовий системний принцип криміналізації діянь, як принцип процесуальної здійсненності переслідування. Наводяться дані, що становлять основне коло обставин, які підлягають встановленню і доведенню по кожній кримінальній справі при розслідуванні злочинів, передбачених статтями 389, 390, 391-393, 395 Кримінального кодексу України, які посягають на нормальну діяльність органів і установ пенітенціарної служби України. Вказується на відповідність даних злочинів принципу, що розглядається.

Ключові слова: мотиви і цілі вчинення злочинів, органи і установи виконання покарань, пенітенціарна служба України, принципи криміналізації, процесуальна здійсненність переслідування, спосіб вчинення злочинів, кримінально-правова охорона.

Аннотация. В статье рассматривается такой разработанный наукой уголовного права общеправовой системный принцип криминализации деяний, как принцип процессуальной осуществимости преследования. Приводятся данные, составляющие основной круг обстоятельств, которые подлежат установлению и доказыванию по каждому уголовному делу при расследовании преступлений, предусмотренных статьями 389, 390, 391-393, 395 Уголовного кодекса Украины, посягающих на нормальную деятельность органов и учреждений пенитенциарной службы Украины. Указывается на соответствие данных преступлений рассматриваемому принципу.

Ключевые слова: мотивы и цели совершения преступлений, органы и учреждения исполнения наказаний, пенитенциарная служба Украины, принципы криминализации, процессуальная осуществимость преследования, способ совершения преступлений, уголовно-правовая охрана.

Summary. The article considers principles of criminalization of acts developed by science of criminal law all-legal system, such as the principle of procedural feasibility of prosecution. Author provides data making the basic circle of circumstances, which are subject to establishment and proof on each criminal case at investigation of the crimes, provided by articles 389, 390, 391-393, 395 of the Criminal code of Ukraine, that encroaching on normal activity of the organs and institutions of the penitentiary service of Ukraine. Compliance of these crimes to the considered principle is indicated.

Keywords: motives and purposes of crimes commission, organs and institutions of execution of punishments, penitentiary service of Ukraine, principles of criminalization, procedural feasibility of prosecution, methods of crime committing, criminal and law protection.

Постановка проблеми. Проблеми криміналізації суспільно небезпечних діянь проти нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України та розробка системи боротьби з ними на теоретичному рівні є одним з основних напрямків розвитку кримінально-правового вчення про заходи боротьби з пенітенціарною злочинністю, оскільки обсяг і зміст криміналізації суспільно небезпечних діянь визначають, в кінцевому рахунку, і характер стратегії в боротьбі із злочинністю.

Проблеми кримінально-правової охорони нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України досліджувалися у працях таких вчених, як М.І. Бажанов, О.В. Бринзанська, І.С. Власов, А.П. Гель, В.І. Горобцов, Т.М. Добровольська, В.І. Єгоров, М.І. Загородников, О.І. Зубков, В.Д. Іванов, В.Е. Квашиш, О.Г. Колб, О.І. Лукашов, К.В. Мазняк, О.С. Міхлін, Д.О. Назаренко, М.О. Огурцов, О.М. Павлухін, О.І. Плужник, Ш.С. Рашковська, О.Л. Ременсон, В.К. Сауляк, О.М. Сокурєнко, В.М. Трубников, І.М. Тяжкова, Ю.К. Шевелєв та ін. У працях цих вчених у цілому розглядалися проблеми кримінальної відповідальності за посягання на правосуддя, або ж відповідальності за окремі види протидії функціонуванню органів та установ пенітенціарної служби України.

Проте вважаємо, що ступінь розробленості цієї проблематики не може бути визнана достатньою. Проблеми кримінально-правової охорони нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України залишаються не розкритими належним чином.

Метою статті є аналіз відповідності діянь, передбачених статтями 389, 390, 391-393, 395 КК України, одному із загальноправових системних принципів криміналізації діянь – принципу процесуальної здійсненності переслідування.

Виклад основного матеріалу. У науці кримінального права були розроблені принципи криміналізації – науково обґрунтовані і свідомо застосовувані загальні правила і критерії оцінки допустимості і доцільності кримінально-правової новели, що встановлює або змінює відповідальність за конкретний вид діянь [1, с. 208].

Одними з них є системно-правові принципи криміналізації, що визначаються вимогою внутрішньої логічної несуперечності системи норм кримінального права, або норм кримінального і інших галузей права [1, с. 210]. Вони поділяються на загальноправові та кримінально-правові. До загально-правових системних принципів криміналізації відноситься, зокрема, принцип процесуальної здійсненності переслідування.

Сутність принципу процесуальної здійсненності переслідування полягає в тому, що кримінальний закон, що встановлює відповідальність за певний вид діянь, може бути практично функціональний і досить ефективний лише в тому разі, якщо всі передбачені нормою ознаки складу злочину, як правило, нормально доказові.

Як справедливо зазначають криміналісти, будь-яка ознака складу злочину повинна бути сформульована таким чином, щоб факт її існування в більшості випадків міг бути виявленим та доведеним: із достатнім ступенем достовірності; процесуально допустимими діями; без шкоди для моралі та соціально позитивних міжособистісних зв'язків людей [1, с. 232]. Причому ця вимога поширюється як на об'єктивні елементи діяння, так і на всі істотні моменти суб'єктивної сторони злочину, доведення якої становить найбільші труднощі та супроводжується найбільш частими помилками.

При порушенні кримінальних справ та розслідуванні злочинів, що посягають на нормальну діяльність органів і установ пенітенціарної служби України, з урахуванням специфіки їх діяльності, а також порядку і умов виконання і відбування певного виду покарання, необхідно встановлювати наступні данні, що підлягають з'ясуванню та доведенню у кожній кримінальній справі:

1. Правомірність та законність відбування засудженим певного виду покарання та перебування його в установі виконання покарання, зокрема, встановлення часу набрання вироком суду законної сили і звернення його до виконання.

2. Правомірність та законність перебування особи, до якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, в місцях попереднього ув'язнення (слідчих ізоляторах, ізоляторах тимчасового тримання тощо), зокрема, встановлення наявності відповідної ухвали суду про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, дати і місця її постановлення, строку її дії тощо.

3. Спосіб вчинення злочину. Так, форми (способи) вчинення злочину, передбаченого ст. 389 Кримінального кодексу України (далі – КК України), можуть бути різними, і ухилитися від виконання обов’язку щодо відбування покарання особа може як шляхом вчинення активних дій, так і шляхом бездіяльності [2, с. 67]. Залежно від виду покарання способи ухилення від його відбування можуть бути наступні:

- ухилення від сплати штрафу може виражатися у таких діях чи бездіяльності засудженого, які свідчили б про його намір уникнути цього покарання за наявності реальної можливості сплатити штраф, а саме: у відмові сплатити штраф, у його несплаті у встановлений для цього судом строк без поважних причин, у зміні місця роботи або проживання з метою ухилення від відбування покарання, у приховуванні доходів або майна, на яке може бути звернене стягнення для примусового погашення заборгованості зі сплати штрафу тощо;

- ухилення від позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю полягає в порушенні порядку та умов відбування покарання, у вчиненні після письмового попередження адміністративного правопорушення, за яке засудженого було притягнуто до адміністративної відповідальності, невиконанні вимог вироку суду, продовженні займатися забороненою діяльністю, перебуванні на посаді, обіймати яку заборонено судом, влаштуванні на таку посаду в іншому підприємстві, установі чи організації, знищенні документів, в яких зазначена встановлена вироком суду заборона обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, нез’явленні без поважних причин до органу, що відає виконанням цього покарання, неповідомленні про місце роботи і проживання чи їх зміну, залишенні місця проживання з метою уникнення контролю за її діяльністю тощо;

- ухилення від відбування громадських робіт може виявлятися у невиконанні встановлених обов’язків, порушенні порядку та умов відбування покарання, вчиненні після письмового попередження адміністративного правопорушення, за яке засудженого було притягнуто до адміністративної відповідальності, несумлінному ставленні до праці, відмові виконувати роботу на визначених для засудженого об’єктах, невиході більше двох разів протягом місяця на громадські роботи без поважних причин, допущенні більше двох порушень трудової дисципліни протягом місяця, появі на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп’яніння, нез’явленні без поважних причин до органу, що відає виконанням цього покарання, зникненні з місця проживання з метою ухилення від відбування покарання тощо;

- ухилення від відбування виправних робіт може виражатися у невиконанні встановлених обов’язків, порушенні порядку та умов відбування покарання, вчиненні проступку, за який засудженого було притягнуто до адміністративної відповідальності, допущенні більше двох разів протягом місяця прогулів, а також більше двох порушень трудової дисципліни протягом місяця або появі на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп’яніння, звільненні з роботи, зміні місця проживання або виїзді за межі України без дозволу органу, що відає виконанням цього покарання, а також нез’явленні без поважних причин до зазначеного органу з метою ухилення від відбування покарання тощо [3; 4; 5, с. 1159-1162].

Злочин, передбачений ч. 1 ст. 390 КК України, характеризується діями або бездіяльністю і проявляється у таких формах, як:

- самовільне залишення місця обмеження волі;
- злісне ухилення від робіт особою, засудженою до обмеження волі;
- систематичне порушення громадського порядку або встановлених правил проживання особою, засудженою до обмеження волі.

Самовільне залишення місця обмеження волі полягає в тому, що засуджений без спеціального на те дозволу адміністрації виправного центру залишає його межі з метою ухилитися від подальшого відбування призначеного покарання.

Злісним є таке ухилення від робіт, яке пов'язане з прямою, відкритою, демонстративною відмовою засудженого від виконання покладеного на нього обов'язку працювати або з тривалим фактичним ухиленням його від роботи, наприклад, шляхом симуляції хвороби, невиходом на роботу без поважних причин, вчиненням прогулів та інших неодноразових порушень трудової дисципліни, з'явленням на роботу в нетверезому стані тощо. Злісний характер ухилення від робіт у кожному конкретному випадку встановлює суд з урахуванням характеру і тривалості порушень, неодноразовості їх вчинення, застосування за раніше вчинені порушення заходів стягнення.

Під систематичним порушенням громадського порядку розуміється вчинення особою, засудженою до обмеження волі, зокрема, таких адміністративних правопорушень, як дрібне хуліганство, виготовлення, зберігання, придбання самогону, розпивання спиртних напоїв у громадських місцях і поява у громадських місцях у п'яному вигляді, гра в азартні ігри, порушення тиші в громадських місцях тощо, за які винна особа три чи більше разів притягувалась до адміністративної відповідальності.

Під систематичним порушенням встановлених правил проживання розуміється вчинення передбачених кримінально-виконавчим законодавством порушень правил проживання на території виправного центру, зокрема, таких, як зберігання в житлових приміщеннях заборонених для засуджених предметів, виробів та речей, неодноразова відсутність у житловому приміщенні після відбою, знищення або пошкодження меблів та інвентарю, вживання спиртних напоїв тощо, за які винна особа три чи більше разів притягувалась до дисциплінарної відповідальності [5, с. 1162-1163; 6, с. 1109].

Злочин, передбачений ч. 2 та ч. 3 ст. 390 КК України, що виявляється у неповорненні до місця відбування покарання особи, засудженої до обмеження волі або позбавлення волі, якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду, може полягати в зміні місця перебування, прізвища, маршруту слідування, приховуванні свого місця проживання, створенні умов, що перешкоджають поверненню до місця відбування покарання тощо [7, с. 130; 8, с. 103; 9, с. 19].

Типовим способом вчинення засудженими злісної непокори законним вимогам адміністрації установи виконання покарань, як діяння, передбаченого ст. 391 КК України, є відкрита відмова від виконання зверненої до конкретного засудженого вимоги представника адміністрації установи виконання покарань, який в силу свого посадового становища мав право пред'явити таку вимогу, а засуджений був зобов'язаний і міг її виконати, але умисно не виконав, наприклад, відмова від роботи без поважних причин, невиконання вимог про припинення порушення режиму відбування покарання, неодноразовість безпричинної відмови засудженого від виконання законних вимог адміністрації, демонстративність, зухвалість такої відмови.

Способами протидії адміністрації у законному здійсненні її функцій є такі:

- виведення з ладу виробничого агрегату, верстата, транспортного засобу, на якому особи, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, перевозяться на виробничий об'єкт, силового устаткування з метою припинення подачі електроенергії на виробничу ділянку, системи каналізації, водопостачання, тепlopостачання і т.ін.;

- виведення з ладу кіноапаратури, інсценування або здійснення таких дій, які призводять до зриву виховних, культурно-масових, навчальних, оздоровчих і інших заходів, наприклад, імітація дій, що вказують на групове (масове) захворювання, забиття цвяхами вхідних дверей клубу тощо;

• підбурювання інших засуджених до вчинення протидії адміністрації виправної установи [10, с. 9; 11, с. 58-59].

Крім зазначеного, Пленум Верховного Суду України у Постанові від 26.03.93 р. № 2 “Про судову практику в справах про злочини, пов’язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі” до іншої протидії адміністрації установи виконання покарань у здійсненні її функцій відносить навмисні дії засудженого, спрямовані на перешкоду нормальній праці засуджених або проведення заходів адміністрації згідно з правилами внутрішнього розпорядку установи виконання покарань. Зокрема, за цією ознакою слід кваліфікувати, за наявності необхідних ознак злісної непокори, дії засуджених, які були організаторами та активними учасниками страйків у виправно-трудових установах.

Не є злісною непокорою вимогам адміністрації або іншою протидією їй порушення форми одягу, запізнення до шиккування та аналогічні малозначні порушення [12, с. 254-257].

Злочин, передбачений ст. 392 КК України, вчиняється лише шляхом активної поведінки – дії, яка виражається в одній із таких форм:

- тероризування засуджених у установах виконання покарань;
- напад на адміністрацію установи виконання покарань;
- організація організованої групи з метою тероризування засуджених або нападу на адміністрацію установи виконання покарань;
- активна участь у такій групі.

Під тероризуванням засуджених у установах виконання покарань слід розуміти застосування до них фізичного насильства (побоїв, мордувань, катувань, тілесних ушкоджень) або погрози його застосування з метою примусити їх відмовитись від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму та внутрішнього розпорядку або з метою підкорити їх своїм незаконним вимогам, змусити виконувати обов’язки, покладені на винного, а також вчинення таких дій із помсти за виконання громадських обов’язків зі зміцнення дисципліни і порядку в установі виконання покарань. Тероризуванням слід вважати також глумління і знущання над засудженими з метою їх залякування і перешкоджання виконанню покарання.

Під нападом на адміністрацію установи виконання покарань слід розуміти вчинення протиправних насильницьких дій (зв’язування, незаконне позбавлення волі, заволодіння зброєю, завдання побоїв, застосування мордувань, катувань, заподіяння тілесних ушкоджень, вбивство тощо), а також погрозу застосування насильства (у тому числі погроза вбивством) щодо представника адміністрації, при наявності реальних підстав побоювання негайного виконання цієї погрози, у зв’язку з його законною службовою діяльністю або з мотивів помсти за таку діяльність.

Організація організованої групи полягає у вчиненні дії по створенню об’єднання трьох або більше засуджених з метою вчинення нападів на адміністрацію установи виконання покарань, або тероризуванні засуджених, які стали на шлях виправлення, а також дій по вербуванню засуджених в члени угруповання, розробці плану діяльності, керівництву угрупованням та ін.

Активна участь в організованій групі може виражатися в підбурюванні окремих засуджених до вчинення протиправних дій щодо інших засуджених або до нападу на адміністрацію, підшукуванні необхідних засобів, предметів або знарядь злочину, безпосередньої участі у нападах та в інших подібних діях, спрямованих на реалізацію плану організованої групи [5, с. 1166-1168; 12, с. 254-257].

Втеча з місць позбавлення волі або з-під варти, кримінальна відповідальність за яку передбачена ст. 393 КК України, здійснюється лише шляхом дії і полягає у

протиправному самовільному тимчасовому або постійному залишенні місця позбавлення волі або місця тримання під вартою особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі або арешту чи перебуває в попередньому ув'язненні з метою ухилення від відбування покарання або подальшого перебування під вартою.

Самовільним визнається залишення, яке здійснено за власним розсудом, без належного дозволу адміністрації чи за відсутності законних підстав, наприклад, на підставі дозволу, одержаного шляхом підкупу конвою. При цьому втеча може бути вчинена не тільки безпосередньо із зазначених установ, але і з-під конвою під час етапування, в тому числі з транспортного засобу, приміщення суду, з кабінету прокурора, слідчого або особи, яка провадить дізнання, з гауптвахти чи ізолятора тимчасового тримання, інших місць, в яких особа перебуває у зв'язку з проведенням слідчих дій або виконанні роботи за межами кримінально-виконавчої установи.

Втеча може бути здійснена будь-яким способом: таємно чи відкрито, з використанням підкупу, обману, підроблених документів, із застосуванням зброї, насильства або погрозою його застосування, з пошкодженням чи без пошкоджень інженерно-технічних засобів охорони тощо. Залежно від способу втечі дії винного можуть бути кваліфіковані за ч. 1 або ч. 2 ст. 393 КК України, чи потребують додаткової кваліфікації [5, с. 1169; 13, с. 99-100; 14, с. 63; 15, с. 35].

Порушення правил адміністративного нагляду, кримінальна відповідальність за що передбачена ст. 395 КК України, може бути вчинено як шляхом дії, так і бездіяльності, і виражатися в одній із двох форм поведінки особи:

- самовільному залишенні особою, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, місця проживання;
- неприбутті без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, у разі звільнення з місць позбавлення волі.

Під самовільним залишенням особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду (активна поведінка) розуміються зміна піднаглядним без поважних причин і без повідомлення органу, що здійснює нагляд, місця проживання як у межах одного населеного пункту, так і виїзд без дозволу органу, який здійснює нагляд, до іншого населеного пункту.

Неприбуття без поважних причин у визначений строк до обраного місця проживання полягає в бездіяльності і являє собою невиконання обов'язку прибути після звільнення з місць позбавлення волі до обраного місця проживання в строк, визначений постановою про встановлення адміністративного нагляду, за відсутністю у піднаглядного поважних причин невиконання цього обов'язку. Неприбуття до місця проживання означає, що піднаглядний або взагалі не з'являється в тому місці, яке обране ним для проживання, або прибуває туди пізніше строку, встановленого у постанові про адміністративний нагляд [5, с. 1174].

4. Причини несвоєчасного повернення засудженого до місця відбування покарання, після закінчення строку наданого йому короткочасного виїзду за межі установи виконання покарань.

5. Причини неприбуття або несвоєчасного прибуття у визначений строк до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, у разі звільнення з місць позбавлення волі.

6. Правомірність та законність притягнення засудженого до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності, особливо в тих випадках, коли така відповідальність виступає як конструктивна, обов'язкова ознака, що формує склад злочину або є умовою притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 389, ч. 1 ст. 390, ст. 391 КК України).

7. Чи має засуджений стягнення, чи не зняті вони достроково, скільки часу пройшло з моменту їх відбуття.

8. Встановлення мотивів і мети вчинення злочинів. Мотиви розглянутих злочинів зумовлюються антигромадською установкою особистості засудженого, його недисциплінованістю, небажанням працювати, відбувати призначене покарання, дотримуватися встановленого порядку і умов відбування покарання або правообмежень, що складають зміст заходів постпенітенціарного нагляду.

Для злочинів, що розглядаються, характерним є те, що всі вони вчиняються з прямим умислом, для деяких з них мотив або мета є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу злочину.

Так, діяння, передбачені ст. 389, ч. 2 та ч. 3 ст. 390 КК України, вчиняються з метою ухилення від подальшого відбування призначеного покарання [16, с. 187; 17, с. 112].

Аналіз перелічених вище діянь, що містяться у ч. 1 ст. 390, ст. 391, 393 КК України свідчить, що мотив і мета їх вчинення не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу злочину, вони можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають [8, с. 136; 16, с. 176; 17, с. 119-120; 18, с. 158; 19, с. 47-48; 20, с. 36; 21, с. 119-120; 22, с. 64-65; 23, с. 65-69].

Розкриваючи зміст діянь, кримінальна відповідальність за вчинення яких передбачена ст. 392 КК України, слід зазначити, що Пленум Верховного Суду України в Постанові “Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі” від 26.03.93 р. № 2 цілком слушно підкреслив мотиви і мету, в якості обов'язкових ознак суб'єктивної сторони дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань.

Так, зокрема, вказується, що тероризування у установ виконання покарань засуджених вчиняється з метою примусити останніх відмовитися від сумлінного ставлення до праці, додержання правил режиму; із помсти за виконання громадських обов'язків по зміцненню дисципліни і порядку у установ виконання покарань; з метою їх залякування і перешкоджання виконанню покарання.

При організації організованої групи та активній участі у ній метою є тероризування засуджених, які стали на шлях виправлення, чи вчинення нападів на адміністрацію установи виконання покарання.

При вчиненні нападу на представника установи виконання покарання, мета хоча і не зазначається, але виходячи із сутності цього злочину, можна констатувати, що вона може полягати у захопленні зброї, форменого одягу представника адміністрації установи виконання покарань, примусі до вчинення представником адміністрації певних дій, його залякуванні, прагненні припинити законну діяльність потерпілого, щоб ця діяльність не відбулася, щоб був змінений її характер, а коли така діяльність вже мала місце, – то щоб помститися за її виконання.

Мотиви вчинення цієї форми злочинного діяння можуть бути різними і, як правило, на кваліфікацію вчиненого не впливають. Але при цьому особливо слід виділити мотив невдоволення законною діяльністю представника адміністрації установи виконання покарання, за відсутності якого, якщо напад був здійснений на представника адміністрації не у зв'язку з його законною службовою діяльністю, на ґрунті сварок, особистих відносин, вчинене не може бути кваліфіковане за ст. 392 КК України, а повинно розглядатися як злочин проти особи [13, с. 110; 17, с. 117-118].

Що стосується складу злочину, передбаченого ст. 395 КК України, то відзначимо, що він сконструйований таким чином, що його суб'єктивна сторона припускає наявність не тільки вини у формі прямого умислу, але й спеціальної мети його вчинення – ухилення

від адміністративного нагляду. Винний, скоюючи цей злочин, ігнорує встановлені відносно нього правила нагляду, не бажає їх виконувати, буде свою поведінку без урахування правообмежень, виходячи тільки із задоволення своїх потреб і інтересів.

Як вказує Д.О. Назаренко, про мету ухилення від адміністративного нагляду може йтися лише тоді, коли ухилення від виконання конкретних правил нагляду мало місце без поважних причин. Це означає, що особа порушила ці правила добровільно, невимушено [24, с. 124]. Поважними причинами, які виключають відповідальність такої особи за вчинення вказаних дій за ст. 395, можуть бути будь-які життєві обставини, природні явища тощо, які не дали їй змоги вчасно прибути в обране нею місце проживання (відсутність коштів на проїзд; хвороба; затримання міліцією за вчинення правопорушення; стихійне лихо тощо) [6, с. 1115].

Слід зазначити, що перелічені вище дані становлять основне коло обставин, що підлягають встановленню і доведенню при розслідуванні злочинів, що посягають на нормальну діяльність органів і установ пенітенціарної служби України. При належній організованій діяльності органів і установ пенітенціарної служби виявити діяння, що посягають на їх нормальну діяльність, на нашу думку, не становить великих труднощів та зусиль, і є цілком можливим.

Висновок.

Підбиваючи підсумки викладеного, можна зробити висновок про відповідність діянь, передбачених статтями 389, 390, 391-393, 395 КК України, що посягають на нормальну діяльність органів і установ державної пенітенціарної служби України, одному із загальноправових системних принципів криміналізації діянь – принципу процесуальної здійсненності переслідування.

Використана література

1. Кудрявцев В.Н. Основания уголовного-правового запрета : криминализация и декриминализация / В.Н. Кудрявцев. – М. : Наука, 1982. – 304 с.
2. Тарханов И.А. Замена наказания по советскому уголовному праву / И.А. Тарханов. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1982. – 104 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 3- 4. – Ст. 21.
4. Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.03 р. № 270/1560 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – Ст. 90.
5. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 1196 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України ; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [7-е вид., перероб. та допов.]. – К. : Юридична думка, 2010 – 1288 с.
7. Ишигеев В.С. Пенитенциарные преступления: характеристика, предупреждение, ответственность : дис. на соискание науч. степени д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Владимир Степанович Ишигеев. – Иркутск, 2004. – 331 с.
8. Примак А.А. Уголовная ответственность за преступления, посягающие на установленный порядок исполнения наказания в виде лишения свободы : дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / Александр Александрович Примак. – Омск, 2003. – 244 с.
9. Сауляк В.К. Уголовная ответственность за уклонение от отбывания лишения свободы (ст. 183¹ УК УССР) : лекция. – К. : НИ и РИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1980. – 32 с.

10. Шурухнов Н.Г. Расследование злостного неповиновения и иного противодействия осужденных администрации исправительно-трудового учреждения : учебное пособие / Н.Г. Шурухнов. – М., 1988. – 65 с.

11. Трубников В.М. Кримінальна відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи : монографія / В.М. Трубников, Ю.В. Орел. – Х. : Харків юридичний, 2009. – 326 с.

12. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – Х. : Одісей, 2003. – 432 с.

13. Бринзанська О.В. Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на діяльність установ кримінально-виконавчої системи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ольга Василівна Бринзанська. – К., 2012. – 221 с.

14. Егоров В.И. Уголовная ответственность за уклонение от отбывания уголовных наказаний : учебное пособие / В.И. Егоров. – Рязань : РВШ МВД СССР, 1985. – 75 с.

15. Бажанов М.И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия : учеб. пособие / М.И. Бажанов. – Х., 1986. – 43 с.

16. Сокуренок О.М. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олександр Михайлович Сокуренок. – Запоріжжя, 2010. – 234 с.

17. Плужник О.І. Кримінальна відповідальність за порушення режиму відбування покарання у виправних установах та тримання під вартою : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олена Іванівна Плужник. – К., 2003. – 201 с.

18. Орел Ю.В. Кримінальна відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / Юрій Вікторович Орел. – Харків, 2008. – 209 с.

19. Егоров В.И. Уголовная ответственность за злостное неповиновение требованиям администрации ИТУ / В.И. Егоров. – Рязань : РВШ МВД СССР, 1986. – 68 с.

20. Егоров В.И. Уголовная ответственность за побег из места заключения или из-под стражи / В.И. Егоров. – Рязань: РВШ МВД СССР, 1984. – 96 с.

21. Гарафутдинов М.Р. Ответственность за побег из мест лишения свободы, предварительного заключения или из-под стражи по уголовному праву Российской Федерации: дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.08 / Марат Рафикович Гарафутдинов. – Казань, 1995. – 281 с.

22. Махаков Б.Д. Уголовно-правовые и криминологические меры борьбы с побегами из мест лишения свободы : дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.08 / Буян-Дылгер Доржиевич Махаков. – М., 2000. – 271 с.

23. Смиян А.Д. Побег из места лишения свободы, из-под ареста или из-под стражи (уголовно-правовая и криминологическая характеристика) : дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.08 / Александр Дмитриевич Смиян. – Санкт-Петербург., 1997. – 236 с.

24. Назаренко Д.О. Кримінальна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дмитро Олександрович Назаренко. – Дніпропетровськ, 2008. – 220 с.

~~~~~ * * * ~~~~~